

(Continuare din pag. 15: Evenimente culturale...)

"ANIMALELE EGIPTULUI"

La muzeul Mării Mediteraniene (Medelhavsmuseet) are loc în perioada 23 martie - 30 septembrie 2002 o expoziție dedicată animalelor Egiptului antic. Scopul acesteia este de a prezenta multitudinea de animale sacre și importanța lor pentru Egiptul vechi. Întâlnim aici hipopotami, maimuțe, șacali, lei și pisici mumificate, precum și o încercare de a înțelege atitudinea specială pe care au avut-o vechii egipteni față de aceste animale.

În vechime, egiptenii considerau că toate animalele, toate plantele și toți oamenii fuseseră creați împreună și că toți aveau de împărțit între ei în mod egal resursele pământului. Animalele constituiau o parte centrală a creației și de aceea zeii înșiși luau adesea forme de animale. De exemplu, hipopotamul putea să o simbolizeze pe zeita-mamă și bunătatea, babianul era asociat cu zeul lunar Thoth (Djehuti în egipteana veche), care era zeul înțelepciunii, iar leul era simbolul puterii regale.

Atitudinea specială pe care egiptenii o aveau față de animale a făcut ca ele să fie adorate în temple ca fiind sfinte, și multe dintre acestea, după moarte, erau îmbălsămate și mumificate cu ajutorul unor metode foarte complicate. Animalele erau și simboluri importante în scrierea sfântă, hieroglică. Cele mai mult folosite aici au fost diferite mamifere și specii de păsări. Tântarii, furnicile sau păianjenii nu apar însă deloc, deși existau peste tot în Egipt.

Egiptenii au confecționat o mulțime de amulete, bijuterii și sigilii în formă de animale și zei. Formele animalelor erau destinate a-i da posesorului forță și protecție contra forțelor rele. Cele mai vechi aflate în expoziție datează din Perioada Arhaică (în jur de anul 3100 î.Hr.), atunci când Egiptul de Nord și cel de Sud s-au unit. Multe dintre obiecte sunt din perioada Regatului Nou (1550-1070 î. Hr.), dar cele mai multe aparțin perioadelor ulterioare (1070-335 î. Hr.). Multe sunt confecționate din piatră sau bronz, dar cele mai multe sunt din faianță, o variantă de sticlă care constă din pulbere de cuarț și sare.

În prima grupă de exponate, printre amuletele în formă de insecte și alte animale se remarcă cele purtând imagini de scarabei, albine, muște, scorpioni, arici, broaște țestoase, scoafe (Nut), iepuri, vieri cu capul lui Seth și babiani. Dintre aceștia, doar scarabeul și scorpionul sunt reprezentanți ai zeilor sau ai forțelor zeești. Scarabeul reprezenta o formă a zeului Soarelui Ra. Când zeul Soarelui rotea în fața sa Soarele peste orizont dimineța, se considera că el se comporta ca scarabeul Khepri care rotește în fața sa un bulgăre de bălegar. Scorpionul era animalul simbolic al zeiței Serket. Babianul fusese mai întâi asociat cu zeul Lunii, Thoth (care se numise Djehuti în egipteana foarte veche), care era și zeul certitudinii. Thoth era adesea reprezentat ca un babian șezând cu discul solar și cornul lunar pe frunte. Zeul-babian Hapi, reprezentat în formă de mumie, era unul dintre cei patru fii ai lui Horus, protectorii îmbălsămărilor, Hapi fiind cel care proteja plămâni defunctului.

Cele mai importante păsări reprezentate în arta egipteană sunt șoimul și pasărea ibis. Șoimul reprezenta diferite forme ale zeului Soarelui, ca de exemplu Horus și Ra-Horachty. De timpuriu, șoimul a devenit și simbolul faraonului, deoarece egiptenii credeau că acesta era fiul zeului Soarelui. Zeul-șoim Qebhsenuf era acel fiu al lui Horus care proteja intestinelor mumiei. Thoth apărea și ca pasărea ibis. Alte păsări reprezentate în amulete erau rațele sălbatice. În expoziție se află amulete cu șoimi și oameni cu capete de șoimi (Horus și Ra-Horakhty), șoimi în formă de mumie (Qebhsenuf), sigilii în formă de rațe sălbatice, păsări ibis și bărbați cu capete de ibis (Thoth).

Multe dintre simbolurile divine din vechiul Egipt erau constituite de către mamifere. Hipopotamul mascul era simbolul lumii sălbatice și al forțelor haosului. Hipopotamul femelă era însă simbolul

binelui. Zeița-hipopotam Thoëris (numită Ta-weret în egipteana foarte veche) era reprezentată ca un hipopotam gravid cu coadă de crocodil, ea fiind protectoarea femeilor gravide și a nașterilor. Amuletele cu berbeci îl reprezintă aproape în unanimitate pe zeul Khnum, care i-a creat pe toți oamenii din mălul Nilului pe roata sa de olar. Șacalul era asociat cu moarte și înmormântare. Zeul-șacal Anubis era paznicul și însoțitorul decedaților. El mai era și zeul artei îmbălsămării. Unul dintre cei patru fii ai lui Horus era zeul-șacal Duamutef, reprezentat ca mumie, a cărui sarchină era să păzească stomacul. Amuletele expuse aici reprezintă hipopotami și zeite-hipopotami (Thoëris), o zeiță-hipopotam cu cap de leu (Thoëris-Ipet), berbeci (Khnum), șacali și bărbați cu capete de șacali (Anubis și Wepwawet), precum și șacali în formă de mumie (Duamutef).

Statuie din bronz a zeului Anubis (Regatul Târziu).
Împrumutată de la muzeul
Ny Carlsberg Glyptotek din Copenhaga.
Foto: © Medelhavsmuseet.

Pisica sălbatică a fost împlânzită și a devenit animal de casă la egipteni în jurul anului 2000 î.Hr. Primele mumii de pisici au fost animalele preferate care se îmbălsămau ca să-l poată urma pe proprietar în mormânt și să capete astfel o viață veșnică. În acest sens vedem aici două pisici îmbălsămate, datând cu aproximație de pe la anul 2000 î.Hr.

Pisica împlânzită și leoaica sălbatică erau doi antipozi în lumea zeilor egipteni. Pisica femelă o reprezenta pe zeița Bastet, care domnea asupra dragostei, fertilității și sărbătorilor. Cu leoaica erau asociate multe zeiități, printre care și Sekhmet, reprezentanta războiului, a ciumei și era forța distrugătoare a mamei zeilor. Deși era o forță haotică, ea putea și să aperse lumea ordonată conform proverbului: "Răul cu rău se scoate." Leul era animalul simbolic al zeului florii de lotus Nefertum și al faraonului însuși. Din această categorie se află aici amulete în formă de leu (Nefertum), femei cu cap de leu (Sekhmet), pisici și femei cu cap de pisică (Bastet).

Reptilele erau considerate ca animale sălbatice care aparțineau puterilor haosului. Cu toate acestea, mulți zei au ca simbol reptile. Crocodilul era unul dintre animalele cele mai periculoase și de aceea egiptenii purtau amulete în formă de crocodili pentru a se apăra de pericole. Zeul-crocodil Sobek simboliza puterea regelui și a fost cu timpul asociat cu Soarele. Cobra (sau șarpele uraeus) erau protectorii faraonului și animalul simbolic pentru zeița protectoare a Egiptului de Jos, Wadjet, care avea rolul de a împoșca cu venin împotriva dușmanilor faraonului și Soarelui. Zeul-șarpe Nehebkau era asociat cu forța vieții. O secțiune din expoziție prezintă amulete și sigilii cu crocodili și cobre, bărbați cu cap de șarpe (Nehebkau), precum și o stelă funerară cu imaginea lui Horus copil împreună cu șerpi, crocodili și alte reptile.

În timpul Regatului Târziu și al perioadei ptolemeice (664-30 î.Hr.) a fost foarte răspândit obiceiul ca animale sfinte, jertfite în scopul de a duce mesaje la zei, să fie îmbălsămate, unele dintre ele fiind plasate în mici sarcofage de mumii în formă de animale. Acest obicei este ilustrat aici prin sarcofage în miniatură pentru cobre, șoareci, mungo și șopârle.

Una dintre secțiile expoziției este dedicată lumii civilizate egiptene. Aceasta era o lume plină de simboluri. Animalele, plantele și obiectele redată reprezentau diferite forțe. Imagini de animale și plante apar peste tot în artă. De exemplu, mobilele au picioare care aproape întotdeauna erau formate ca picioare de animale, iar coloanele templelor arătau ca palmieri sau papirusi ciopliti în piatră. Creația artistică era ținută în limitele naturalului, a crea în afara formelor naturii se considera că poate fi ceva periculos. Astfel, întâlnim aici un scaun din lemn cu picioarele formate ca niște picioare de leu, precum și câteva picioare de scaun disparate cu aceeași conformare, datând din perioada Regatului Nou (1550-1070 î.Hr.), un picior de pat format ca o copită de taur, datând probabil din perioada Regatului Vechi (2700-2170 î.Hr.) și o pisică din bronz (Bastet) din perioada Regatului Târziu (664-335 î.Hr.).

Pisicile domestice erau, se pare, animalele preferate atunci când era vorba despre a avea cu sine animale îmbălsămate și mumificate în lumea de dincolo de mormânt. În secolele imediat înainte și după nașterea lui Hristos, egiptenii au îmbălsămat milioane de pisici, care erau crescute în mod special pentru a fi jertfite zeilor. În expoziție sunt prezentate două mumii de pisici îmbălsămate și înfășurate în feșe de in, datând de pe la anul 100 d.Hr.

Fardurile erau asociate cu frumusețe, dragoste și fertilitate. Babiani, arici, ibex și alte animale erau simboluri pentru aceleași lucruri și, de aceea, forma lor era folosită la decorarea diferitelor accesorii de machiaj, mai ales în perioada Regatului Nou. Paleta de freat farduri de ochi erau executate în formă de animale încă din Perioada Predinastică (de prin anul 4000 î.Hr.). Ele aveau formă de păsări, pești, broaște țestoase, și altele. Vedem în expoziție, printre altele, un vas de machiaj pentru negru de ochi (kohl) în formă de arici și maimuțe, un pieptene și un mâner de pieptene în formă de ibex și cal, precum și paleta de machiaj ca niște pești și păsări. Egiptenii foloseau multe feluri de animale ca forță de muncă, precum și ca mâncare sau alte mărfuri. De la vaci, capre și oi se lua lapte, carne și piele. Rațele și alte păsări împlânzite dădeau ouă, carne și pene.

Egiptenii se ocupau și cu vânătoarea, dar ei nu se considerau ca fiind superiori animalelor. În expoziție se află un mâner de lingură cu cap de rață (din Regatul Nou sau mai târziu), figurine din bronz reprezentând boul Apis (din Regatul Târziu), un căluț de jucărie (din Perioada Romană, secolul I d.Hr.), și altele.

În reprezentările artelor plastice, capul simboliza identitatea animalului sau a zeului respectiv, în timp ce corpul simboliza forța și calitățile acestuia. Aceasta făcea ca să fie posibile o mulțime de com-